

V Bruselu dne 18.5.2018
COM(2018) 304 final

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

o vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích

1. ZÁVAZEK K BEZPEČNÉMU, INKLUZIVNÍMU A KVALITNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ V MIMOŘÁDNÝCH SITUACÍCH A VLEKLÝCH KRIZÍCH V RÁMCI VNĚJŠÍ ČINNOSTI EU

Agenda pro udržitelný rozvoj 2030, obzvláště její cíl č. 4¹, přisuzuje význam kvalitnímu vzdělávání a odborné přípravě coby nezbytnému základu pro řešení velkých globálních problémů. V roce 2016 to uznal Světový humanitární summit při zahájení platformy Education Cannot Wait („Vzdělání nepočká“)², jejímž cílem je změnit poskytování vzdělání v mimořádných situacích a vleklých krizích.

Právo na vzdělání uznává i Listina základních práv Evropské unie³, která je určena orgánům EU i členským státům, když uplatňují právo EU. Je nezbytné pro mírový rozvoj společnosti⁴, hospodářský růst a realizaci osobního potenciálu. Smlouva o Evropské unii výslovně zavazuje EU, aby prosazovala ochranu práv dítěte⁵. Právo na kvalitní a inkluzivní vzdělávání, odbornou přípravu a celoživotní učení je první zásadou evropského pilíře sociálních práv⁶. Dětem je v oblasti vnější činnosti EU vyhrazeno zvláštní postavení, které je zakotveno v právech dětí⁷ a potvrzuje, že „je nezbytné dosáhnout určitého pokroku v souvislosti se situací dětí, chceme-li zabránit oslabení státu a zajistit dlouhodobý udržitelný rozvoj, sociální soudržnost, stabilitu a bezpečnost lidí na vnitrostátní, regionální a globální úrovni“⁸.

Skutečností však je, že přístup ke kvalitnímu vzdělání je kvůli stále se prodlužujícím konfliktům, nucenému vysídlování, násilí, změně klimatu a katastrofám odprázdňován miliony dětí. Tyto jevy po sobě zanechávají nevzdělané, **ztracené generace** a jsou hlavní příčinou toho, že se spousta lidí vydává na nebezpečné cesty do Evropy⁹ a dalších oblastí světa, což má vliv na stabilitu a rozvoj jejich zemí.

Polovina dětí na světě, které nenavštěvují školu, žije v podmínkách ovlivněných krizí a konfliktem, a školu nenavštěvuje téměř polovina uprchlíků ve věku základní školní docházky. EU je tak nucena reagovat prostřednictvím řady nástrojů a přístupů. V posledních letech EU významně **zvýšila podporu** vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích po celém světě, jelikož vzdělávací sektor je oblastí, která při krizích trpí největším chronickým nedostatkem financí, neboť dostává méně než 3 % celkových finančních prostředků z celého světa určených na humanitární pomoc¹⁰. EU zvýšila financování vzdělávání v mimořádných a krizových situacích z 1% podílu humanitární pomoci v roce 2015 na 8 % v roce 2018 s cílem dosáhnout v roce 2019 výše 10 %. Velký podíl dvoustranné rozvojové pomoci v oblasti vzdělávání na období 2014–2020 je vyčleněn pro nestabilní a krizí postižené země. EU je hlavním poskytovatelem vzdělání v návaznosti na regionální

¹ Zajistit inkluzivní a spravedlivé kvalitní vzdělávání a prosazovat příležitosti k celoživotnímu učení pro všechny.

² <http://www.educationcannotwait.org/>

³ Listina základních práv Evropské unie, článek 14. Úř. věst. C 326, 26.10.2012, s. 391; Valné shromáždění OSN, Úmluva o právech dítěte, 20. listopadu 1989, sbírka úmluv OSN, sv. 1577.

⁴ Globální strategie pro zahraniční a bezpečnostní politiku Evropské unie, kterou předložila místopředsedkyně Komise, vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku v červnu 2016, viz https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/pages/files/eugs_review_web_13.pdf.

⁵ Ustanovení čl. 3 odst. 3 druhého pododstavce a čl. 3 odst. 5 Smlouvy o EU výslovně zavazují EU, aby prosazovala ochranu práv dítěte ve vnitřní i vnější činnosti EU.

⁶ Sdělení Komise nazvané „Vytvoření evropského pilíře sociálních práv“, COM(2017) 250.

⁷ Obecné zásady EU v oblasti prosazování a ochrany práv dítěte, které přijala Rada v roce 2017.

⁸ COM(2008) 55 a obecné zásady EU v oblasti prosazování a ochrany práv dítěte, které přijala Rada v roce 2017.

⁹ COM(2017) 211, sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě nazvané „Ochrana migrujících dětí“.

¹⁰ Globální monitorovací zpráva UNESCO o vzdělání (2016) s názvem „Aid to education stagnates, jeopardising global targets“ (Pomoc na vzdělání stagnuje a ohrožuje globální cíle) a globální monitorovací zpráva UNESCO o vzdělání (2017) s názvem „Accountability in Education: meeting our commitments“ (Odpovědnost v oblasti vzdělávání: plnění našich závazků).

krizi v Sýrii a zajišťuje významné mnohostranné finanční prostředky pro celosvětové iniciativy, které se zabývají vzdělávacími potřebami v mimořádných a krizových situacích¹¹.

Stávající pomoc EU v oblasti vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích pokrývá všechny úrovně vzdělání a uskutečňuje se ve spolupráci s vládami, agenturami OSN, nevládními organizacemi, občanskou společností, subjekty soukromého sektoru, organizací Globální partnerství pro vzdělávání a dalšími subjekty. Dvoustrannou podporu a politický dialog s vládami doprovází řada iniciativ ke zmírnění narušeného vzdělávání po celém světě, a to od zřizování dočasných výukových prostor až po vývoj programů dálkového studia pro děti, které nemohou navštěvovat školu. EU například ve velkém rozsahu zareagovala na vzdělávací potřeby syrských dětí, přičemž využila dvoustranné rozvojové financování, humanitární pomoc, regionální svěřenský fond EU zřízený v reakci na krizi v Sýrii a nástroj pro uprchlíky v Turecku.

V posledních letech potřeby v terénu významně vzrostly a objevily se nové výzvy. Ačkoli rozsah potřeb převyšuje možnosti jejich prostředků, EU musí dostát své úloze, rozšířit odezvu a zaměřit se přitom na **dosažení těch, kteří podporu potřebují nejvíce**¹², a mobilizovat globální podporu k další činnosti.

Toto sdělení tudíž navrhuje aktualizovaný politický rámec EU k řešení rostoucích problémů v oblasti vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích mimo Unii prostřednictvím vnější činnosti EU. Navrhuje přístup, který posílí vzájemnou odpovědnost příslušných vnějších nástrojů EU za řešení vzdělávacích potřeb v mimořádných a krizových situacích prostřednictvím humanitární a rozvojové pomoci a bude založen na **koordinaci, doplňkovosti a politické činnosti** (komplexní přístup)¹³. Rovněž odráží nové a vznikající priority, jako jsou účinky násilí na vzdělávání.

Řešení vzdělávacích potřeb v mimořádných a krizových situacích vyžaduje holistický přístup. Toto sdělení objasňuje, jak Komise **chápe pojem vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích** v nejširším slova smyslu. Jeho základem je strategický a integrovaný přístup k podpoře příležitostí pro bezpečné, inkluzivní a kvalitní učení dostupné všem. Vzdělávání zahrnuje celoživotní učení, včetně formálního a neformálního¹⁴ poskytování zavedených úrovní vzdělávacích systémů, kam spadá předškolní, základní a střední vzdělávání, postsekundární vzdělávání nezahrnované do terciárního a terciární vzdělávání (včetně technické a odborné přípravy, vysokoškolského vzdělávání a dalších forem rozvoje dovedností).

Přístup Komise ke vzdělávání v mimořádných a krizových situacích pokrývá náhlé mimořádné situace a mimořádné situace s pomalým nástupem, konflikty, případy násilí, nucené vysídlení, katastrofy (způsobené člověkem i přírodní) a případy ohrožení veřejného zdraví, vleklé a opakující se krize nebo jakékoli kombinace těchto jevů. Tento přístup je zaměřen na podporu trvalého poskytování vzdělávání a funguje v rámci všech vazeb mezi

¹¹ EU prostřednictvím své rozvojové pomoci přislíbila 475 milionů EUR organizaci Global Partnership for Education (Globální partnerství pro vzdělávání) a přispívá 16 milionů EUR do fondu Education Cannot Wait („Vzdělání nepočká“) na období 2018–2020. Dále prostřednictvím své humanitární pomoci přislíbila 1 milion EUR fóru Global Education Cluster (Globální klastr pro vzdělávání) na období 2018–2019.

¹² Stanovení priorit pro nejvíce potřebné naleznete v části 3.2.

¹³ Realizace závazků EU vyplývajících ze sdělení nazvaného „Důstojný život: místo závislosti soběstačnost“ (COM(2016) 234) a z nového Evropského konsensu o rozvoji, Úř. věst. C 210, 30.6.2017, s. 1.

¹⁴ V souladu s doporučením Rady o uznávání neformálního a informálního učení, Úř. věst. C 398, 22.12.2012, s. 1: Formální učení probíhá v organizovaném a strukturovaném prostředí konkrétně určeném k výuce a jeho výsledkem je obvykle udělení kvalifikace, zpravidla ve formě osvědčení nebo diplomu; neformální učení se uskutečňuje prostřednictvím plánovaných činností, při nichž existuje určitá forma podpory při učení, a může zahrnovat programy ke zprostředkování pracovních dovedností, gramotnosti u dospělých a základního vzdělání pro osoby, které předčasně ukončily školní docházku.

humanitární a rozvojovou pomocí, přičemž zahrnuje připravenost, snížení rizika katastrof, prevenci, zmírňování problémů, reakci na mimořádné situace, pomoc při vleklých krizích a obnovu.

1.1 Hrozba ztracených generací

Děti tvoří třetinu světové populace, avšak zároveň více než polovinu všech lidí zasažených humanitárními krizemi. Počet dívek a chlapců zažívajících tyto krize činí polovinu **dětí na světě, které nenavštěvují školu**, a tento podíl stále stoupá¹⁵. Sýrie, Irák, Jemen, Afghánistán, Jižní Súdán a Demokratická republika Kongo patří mezi asi 35 zemí postižených krizí, v nichž je vzdělávání narušeno u téměř 75 milionů dětí ve školním věku (3 až 18 let)¹⁶. Toto riziko je podstatně vyšší u vysídlených lidí. Agentura OSN pro uprchlíky odhaduje, že v současné době je vysídleno více než 65 milionů osob (nejvíce od druhé světové války), přičemž průměrná doba vysídlení často přesahuje 20 let¹⁷. Jen něco přes polovinu uprchlíků ve věku základní školní docházky navštěvuje školu, méně než čtvrtina dětí z odpovídající věkové skupiny navštěvuje střední školu a pouhé 1 % se vzdělává na vysoké škole. Znevýhodněny jsou především dívky, u nichž je v postižených zemích 2,5krát pravděpodobnější, že nebudou navštěvovat školu¹⁸.

Budoucnost milionů dětí a mladých lidí je ohrožena zvýšeným **násilím ve vzdělávacích zařízeních**¹⁹, včetně útoků na školy a univerzity, jako jsou například únosy studentů, využívání škol k vojenským účelům, přítomnost nášlapných min, nevybuchlé munice a pozůstatků války v okolí škol a ničení školních budov. Vzdělávání mohou orgány zneužívat k posilování nenávisti a nesnášenlivosti, zvyšování nerovností a útlaču a náboru ohrožených dětí k provádění násilných činů²⁰. Nerovnost v poskytování vzdělání může vytvářet pocit nespravedlnosti a dále znevýhodňovat skupiny na okraji společnosti, což může v konečném důsledku rozpoutat konflikt²¹.

Děti a mladí lidé, kteří nenavštěvují školu, jsou **vystaveni zvýšenému riziku** sexuálního násilí a násilí na základě pohlaví, násilného extremismu, nucených sňatků, těhotenství v raném věku, dětské práce a nuceného náboru²². Trvalé, násilné a často vleklé konflikty, nucené vysídlení, nerovnost a omezené ekonomické příležitosti a přístup k základním službám náchylnost k těmto rizikům dále zvyšují. Vliv krizí na přístup ke vzdělání, například uzavírání škol nebo vojenská přítomnost ve školách, mohou přimět lidi k vysídlení ve snaze

¹⁵ Skupina Světové banky (2017), „World Development Report: Learning to Realise Education’s Promise“ (Zpráva o vývoji ve světě: učit se realizovat naději na vzdělání). Děti, které žijí v nejméně stabilních podmínkách, tvoří přibližně 20 % obyvatel světa ve věku základní školní docházky, představují však asi 50 % dětí v tomto věku, které nenavštěvují školu, což je nárůst oproti 42 % v roce 2008.

¹⁶ Institut pro zámořský rozvoj (ODI) (2016), „A common platform for education in emergencies and protracted crises: Evidence paper“ (Společná platforma pro vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích: důkazní dokument). ODI, Londýn.

¹⁷ Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), „Global Trends: Forced Displacement in 2016“ (Globální trendy: nucené vysídlování v roce 2016).

¹⁸ UNICEF (2017), „Education Uprooted: For every migrant, refugee and displaced child, education“ (Vykořeněné vzdělání: vzdělání pro každé dítě z řad migrantů, uprchlíků a vysídlených osob).

¹⁹ Globální koalice na ochranu vzdělání před útoky, „Education Under Attack Report 2018“ (Zpráva o vzdělávání pod hrozbou útoku za rok 2018).

²⁰ Burde a kol. (2015), „What works to promote children’s educational access, quality of learning and wellbeing in crisis-affected contexts“ (Jak podporovat přístup dětí ke vzdělání, kvalitní učení a dobré životní podmínky v krizových situacích).

²¹ UNESCO (2011), „Education for All Global Monitoring Report, The hidden crisis: Armed conflict and education“ (Globální monitorovací zpráva o vzdělání pro všechny. Skrytá krize: ozbrojený konflikt a vzdělávání).

²² Nicolai a kol. (2015), „Education in emergencies and protracted crises towards a strengthen response“ (Úsilí o silnější odezvu v oblasti vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích, podkladový dokument pro setkání na nejvyšší úrovni v Oslu věnované vzdělávání v zájmu rozvoje).

najít bezpečnější prostředí, velmi často za okolností ohrožujících život.

Mimořádné situace a vleklé krize dále oslabují vzdělávací systémy, které se už tak potýkají s nedostatkem zdrojů, a ohrožují **studijní výsledky a potenciál dětí a mladých lidí**. Časté přerušování školní docházky a psychosociální újma způsobená traumatickými událostmi brání učení, což ještě umocňuje nedostatek učitelů a přeplněné učebny.

1.2 Posílení vnější činnosti EU

V rámci úsilí o dosažení cílů udržitelného rozvoje a v souladu s Agendou 2030 v oblasti vzdělávání se EU zaměří na čtyři strategické prioritní oblasti činnosti:

1. posílení systémů a partnerství za účelem rychlé, účelné, účinné a inovativní reakce v oblasti vzdělávání;
2. prosazování přístupu, začleňování a rovnosti;
3. podpora vzdělávání za účelem míru a ochrany;
4. podpora kvalitního vzdělávání za účelem dosažení lepších studijních výsledků.

Pro dosažení pokroku z hlediska těchto priorit Komise zlepší způsoby práce, pokud jde o koordinaci, globální vedení a financování.

Společná a koordinovaná tvorba programů a plánů bude prosazována v rámci Komise i spolu s členskými státy EU a dalšími dárci a partnery, a to s vyváženým poměrem krátkodobých, střednědobých a dlouhodobých řešení. EU využije své globální role, svého dosahu a svých nástrojů, aby zvýšila celosvětovou pozornost věnovanou nenaplněným potřebám a nedostatečným finančním prostředkům a aby posílila koordinační a provozní kapacity pro odezvu.

V posledních třech letech bylo navýšování unijního humanitárního financování určeného pro vzdělávání v mimořádných situacích výsledkem zvýšeného politického úsilí, vycházejícího z celé škály potřeb. Toto financování by nyní mělo nadále umožňovat provádění strategických priorit EU a v konečném důsledku se dostat až k milionům dětí a mladých lidí, kterým hrozí, že se stanou ztracenou generací.

- Cílem Komise bude vyčlenit na vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích od roku 2019²³ 10 % své humanitární pomoci.
- Komise bude podporovat globálně koordinované, včasné, předvídatelné a pružné financování vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích.

2. STRATEGICKÉ PRIORITY PRO VZDĚLÁVÁNÍ V MIMOŘÁDNÝCH SITUACÍCH A VLEKLÝCH KRIZÍCH

2.1 Posílení systémů a partnerství za účelem rychlé, účelné, účinné a inovativní reakce v oblasti vzdělávání

Za účelem zajištění dostupnosti, předvídatelnosti a transparentnosti financování vzdělávání v mimořádných a krizových situacích a v souladu se závazky Světového humanitárního summitu z roku 2016²⁴ zlepší aktivity EU účinnost reakcí v rámci všech vazeb mezi

²³ To převyšuje úroveň stanovenou v doporučeních Mezinárodní komise pro financování globálních vzdělávacích příležitostí (The Learning Generation report (Zpráva o vzdělávající se generaci), 2016).

²⁴ Iniciativa s názvem „Grand Bargain“, zahájená na Světovém humanitárním summitu v roce 2016, zahrnuje řadu změn v pracovních postupech dárců a humanitárních organizací, včetně přípravy programu financování, zvýšeného financování vnitrostátních a lokálních záchranných složek a omezení byrokracie prostřednictvím harmonizovaných požadavků na podávání zpráv.

humanitární a rozvojovou pomocí. Komise tak kromě jiných opatření schválí sdílené krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé výhledy, silnější koordinační mechanismy, společné analýzy, společný dohled nad činnostmi a sdílené příspěvky k podávání zpráv. To přispěje ke kombinaci předvídatelné, víceleté a krátkodobé až střednědobé finanční pomoci, jež bude relevantní pro danou situaci.

Komise znovu posílí a zefektivní svá opatření v oblasti poskytování vzdělání coby globálního veřejného statku, a to prostřednictvím mnohostranného financování, technické pomoci, diskuse na celosvětové úrovni, účasti v poradních institucích a dalších příležitostech k vnější spolupráci.

Komise zaujme cílený přístup k posílení vzdělávacích systémů a za tímto účelem využije své úlohy v politickém dialogu a dvoustranné podpory. Kde to bude možné a vhodné, financování EU podpoří vládní systémy, včetně těch, které poskytují útočiště uprchlíkům²⁵, neboť se jedná o činitele primárně zodpovědné za právo na vzdělání. Není-li přímá podpora vlády možná či vhodná, budou v rámci posílení systému podpořeny nejvhodnější dostupné subjekty v oblasti vzdělávání²⁶.

Aby Komise usnadnila stanovení priorit pomoci EU založených na potřebách a sladěných s prioritami vnitrostátních orgánů, zahrne vzdělávací potřeby spojené s mimořádnými situacemi a vleklými krizemi do podpory plánování vzdělávacího sektoru. Financování EU bude vycházet z posouzení naléhavých potřeb, a to mimo jiné potřeb ministerstev školství, agentur OSN, nevládních organizací, organizací občanské společnosti, subjektů soukromého sektoru a dalších příslušných subjektů.

Subjekty na všech úrovních budou podporovány ve snaze zlepšit sběr, správu a analýzu údajů, včetně údajů týkajících se financování vzdělávání a studijních výsledků. Rovněž budou podporovány aktivity, které určí osvědčené postupy a účinné a inovativní způsoby sdílení a správy informací. Bude upřednostňováno budování kapacit všech subjektů v tomto odvětví a na všech úrovních, případně i ve spolupráci se soukromým sektorem.

EU je odhodlána podporovat veřejné vzdělávací služby²⁷, přičemž soukromý sektor a subjekty občanské společnosti mohou podporou těchto služeb poskytovat přidanou hodnotu. Komise zapojí soukromý sektor do určování a vytváření inovativních přístupů a do propojení vzdělávacích reforem s potřebami společnosti a s příležitostmi na trhu práce. Jsou také zapotřebí lepší partnerství a koordinační mechanismy s dalšími relevantními sektory, jako jsou zdraví, životní podmínky, ochrana a výživa, aby bylo možné řešit potřeby dětí v mimořádných a krizových situacích integrovaným a uceleným způsobem.

Příklady osvědčených postupů:

V Libanonu EU podporuje strategii ministerstva školství a vysokoškolského vzdělávání nazvanou „Podpora vzdělání pro všechny děti“ s cílem usnadnit začlenění syrských uprchlíků do vnitrostátního systému. Podpora EU je koordinována prostřednictvím společného humanitárního a rozvojového rámce na úrovni jednotlivých zemí, který zahrnuje vyváženou dvoustrannou pomoc a podporu prostřednictvím humanitární pomoci a regionálního

²⁵ Rozsah působnosti tohoto sdělení je omezen na činnost mimo EU.

²⁶ V oblastech nepodporovaných vládou mohou být za součást systému určenou k posílení považovány místní orgány nebo jiní poskytovatelé služeb, systémy humanitární či rozvojové spolupráce nebo jiné subjekty. Alternativy lze hledat tam, kde vláda nese odpovědnost za útoky na studenty nebo za odpírání práva na vzdělání skupinám na okraji společnosti.

²⁷ COM(2016) 234. Závazky v oblasti vzdělání se zaměřují na: koordinaci a komplexní přístup, potenciální úlohu vysídlených učitelů, podporu dobře fungujících služeb veřejného vzdělávání a využití technologického pokroku a usnadnění přístupu k vyššímu vzdělání pro vysídlené žáky.

světenského fondu EU zřízeného v reakci na krizi v Sýrii. Provádění podporují agentury OSN a nevládní organizace.

EU zastává hlavní úlohu ve fóru pro dialog o vzdělávání, zahájený v rámci fondu Education Cannot Wait (Vzdělání nepočká), které spojuje humanitární a rozvojové subjekty zapojené do podpory vzdělávání uvnitř Sýrie. To umožnilo sdílený dohled nad tvorbou programu, společné analýzy a lepší koordinaci.

EU podpořila nedávné úsilí o uplatnění komplexního rámce pro pomoc uprchlíkům na regionální úrovni, mimo jiné prostřednictvím ministerské konference o vzdělávání uprchlíků, která se konala v prosinci 2017 v Džibuti pod záštitou mezivládního úřadu pro rozvoj daného regionu a džibutské vlády. Závazky uvedené ve výsledném prohlášení a akčním plánu zahrnují začleňování uprchlíků do vnitrostátních vzdělávacích systémů, stanovení minimálních norem a cílů a vytvoření regionálního mechanismu pro uznávání kvalifikací.

V roce 2015 zemětřesení v Nepálu zničilo 35 000 učeben a připravilo přibližně milion dětí o možnost vzdělávání. EU spolupracovala s vládou a dalšími partnery na zajištění přechodných vzdělávacích středisek a nezbytných potřeb, jež umožní co nejvíce dětem vrátit se co nejdříve do školy. EU podporuje nepálský plán rozvoje školství, jehož cílem je „rekonstrukce k lepšímu“ („build back better“) v oblastech zasažených zemětřesením a který pomůže znevýhodněným skupinám obyvatelstva, posílí kapacity pro plánování a správu na všech úrovních a zajistí kvalitnější výuku a studium.

Klíčová opatření zaměřená na zlepšení správy, odpovědnosti a financování:

- podporovat posílení koordinace, transparentnosti a odpovědnosti financování na evropské i globální úrovni, mimo jiné prostřednictvím podpůrných vylepšení normy pro podávání zpráv o vzdělávání v mimořádných a krizových situacích vypracované Iniciativou na podporu transparentnosti rozvojové pomoci;
- prosazovat silnější partnerství pro spolupráci, a to i na globální úrovni, například financování mnohostranných opatření v oblasti vzdělávání, která vytvářejí přidanou hodnotu a mají zajištěn lepší dopad prostřednictvím odborných znalostí a zkušeností všech partnerů, zejména agentur OSN a soukromého sektoru;
- ve spolupráci s vnitrostátními orgány investovat do inovativních přístupů ke správě, transparentnosti a podávání zpráv, včetně sledování učitelů a dětí, které nenavštěvují školu, aby byla umožněna kontinuita vzdělávání a uznání úspěchů;
- podporovat budování kapacit subjektů v oblasti vzdělávání v mimořádných a krizových situacích, jako jsou koordinační orgány, subjekty v oblasti reakce a vlády, s důrazem na občanskou společnost a místní subjekty, prostřednictvím nových a zavedených iniciativ pro rozvoj kapacit, jako jsou například kurzy fóra Global Education Cluster.

2.2 Prosazování přístupu, začleňování a rovnosti

Mírové soužití, mezikulturní ohledy, úspěšné začlenění v rámci hostitelských komunit a sociální soudržnost jsou klíčovými funkcemi vzdělávání v mimořádných a krizových situacích. EU bude podporovat začleňování vysídlených dětí a mladých lidí do vzdělávacích systémů, včetně podpory hostitelských komunit, čímž bude aktivně realizovat své závazky stanovené v novém Evropském konsensu o rozvoji a ve sdělení nazvaném „Důstojný život“²⁸.

S ohledem na rozsah potřeb a omezení podpory EU v této oblasti budou opatření zaměřena na *nejvíce potřebné*, jako jsou:

²⁸ Nový Evropský konsensus o rozvoji, Úř. věst. C 210, 30.6.2017, a COM(2016) 234, Důstojný život: místo závislosti soběstačnost.

- děti a mladí lidé, kteří nenavštěvují školu, a ti, jimž hrozí přerušování vzdělávání,
- nuceně vysídlené děti a mladí lidé (uprchlíci a vnitřně vysídlené osoby) a jejich hostitelské komunity,
- ohrožené a znevýhodněné skupiny, včetně dětí a mladých lidí, kteří jsou odloučeni a bez doprovodu, žijí v těžko dostupných oblastech, mají zdravotní postižení či dodatečné potřeby, jsou napojeni na ozbrojené síly a skupiny (včetně zvláštní pozornosti věnované jejich opětovnému začlenění prostřednictvím vzdělání) nebo patří k etnickým a jazykovým menšinám a chudším socioekonomickým skupinám.

Je zapotřebí proaktivní a rychlá reakce na všech úrovních, která minimalizuje narušení vzdělávání a podpoří příležitosti k inkluzivnímu, bezpečnému a chráněnému vzdělávání. Každý týden, měsíc a rok strávený mimo školu odvádí děti ve školním věku z cesty ke vzdělání a snižuje pravděpodobnost návratu do školy.

Vzhledem k tomu, že velká většina nuceně vysídlených dětí a mladých lidí našla útočiště v zemích s nízkými nebo středními příjmy²⁹, flexibilní krátkodobá podpora musí jít ruku v ruce s předvídatelným dlouhodobým financováním s cílem posílit odolnost a účinnost vzdělávacích systémů. Vzdělávací systémy se musejí přizpůsobit, aby zvládly opakující se a trvalé vysídlení a aby mohly řešit potřeby nuceně vysídlených obyvatel a hostitelských komunit. K tomu je zapotřebí řešit problémy hostitelských komunit při zajišťování služeb inkluzivního a kvalitního vzdělávání na základě sdílené odpovědnosti se zasaženými zeměmi.

Mimořádné situace a vleklé krize mají nepřiměřený dopad na vzdělávání žen a dívek. Mezi zvláštní rizika spojená s pohlavím, jimž jsou vystaveny dívky a chlapci v mimořádných a krizových situacích, patří předčasné a nucené sňatky, těhotenství v raném věku, dětská práce, nábor do ozbrojených skupin a sexuální násilí a násilí založené na pohlaví. Vzdělávací služby by měly reagovat na potřeby dívek a chlapců, například upřednostňovat toalety oddělené podle pohlaví při renovaci škol, s cílem řešit obavy týkající se bezpečnosti ze strany studentů i rodičů. Komise dále bude klást důraz na význam začlenění zranitelných a znevýhodněných skupin. Mladým lidem, jimž se často nedostane při vzdělávání žádné podpory, neboť na sebe berou povinnosti dospělých, by měla být věnována zvláštní pozornost s mimořádným důrazem na jejich genderově specifické potřeby.

Příklady osvědčených postupů:

Z inovativního projektu podmíněných peněžních převodů pro vzdělávání, který podporuje EU, mělo v Turecku prospěch více než 290 000 dětí z ohrožených rodin uprchlíků, jež díky němu mohly pravidelně navštěvovat školu.

EU podpořila zavedení rychlé reakce na pohyby obyvatelstva v Demokratické republice Kongo. To umožnilo rychlé posouzení potřeb s cílem zajistit integrovaný balíček opatření na pomoc lidem žijícím v podmínkách ovlivněných vysídlením, onemocněními či přírodními katastrofami.

EU je spolu s členskými státy největším finančním přispěvatelem Agentury Organizace spojených národů pro pomoc a práci (UNRWA), která pracuje ve prospěch palestinských uprchlíků. Agentura UNRWA podporuje více než 513 000 dětí a mladých lidí, aby mohli navštěvovat téměř 700 základních, přípravných a středních škol a středisek odborného vzdělávání, jež fungují v pásnu Gazy, na Západním břehu a v celém regionu.

Když v Sieře Leone vypukla v roce 2014 epidemie eboly, školy zůstaly zavřené devět měsíců. Organizace Globální partnerství pro vzdělávání s podporou EU pomohla poskytovat alternativní vzdělávání, které bylo dětem nenavštěvujícím školu dostupné prostřednictvím

²⁹ UNHCR, „Global Trends: Forced Displacement in 2016“ (Globální trendy: nucené vysídlování v roce 2016).

televize a rádia. Jakmile mohly být školy znovu otevřeny, organizace zajistila dostupnost bezpečného prostředí pro učení, provedla dezinfekci škol a poskytla zařízení a potřeby k mytí rukou.

Klíčová opatření pro zlepšení přístupu, začleňování a rovnosti:

- podporovat a prosazovat mechanismy proaktivní a rychlé reakce, mimo jiné prostřednictvím humanitárních organizací a vlád, s cílem dosáhnout k dětem a mladým lidem v mimořádných a krizových situacích a **vrátit je do procesu učení během tří měsíců**³⁰;
- upřednostňovat podporu pro děti a mladé lidi, kteří se nacházejí v největší nouzi z důvodu mimořádných situací a vleklých krizí;
- kdykoli to bude možné, posílit kapacitu klíčových subjektů ve vzdělávacích systémech, zejména ministerstev školství, a pomoci jim s přípravou a přizpůsobováním vzdělávacích systémů, tak aby tyto systémy zvládaly opakující se a trvalé vysídlení;
- podporovat genderově specifické potřeby dětí a mladých lidí, zejména s ohledem na vzdělávání a ochranu, se zvláštním zaměřením na vzdělávání dívek a mladých žen a v souladu s akčním plánem pro rovnost žen a mužů na období 2016–2020³¹.

2.3 Podpora vzdělávání za účelem míru a ochrany

Vzdělání je mocným nástrojem pro transformaci společnosti, zlepšení rovnosti, prosperity a budování míru. Špatné, zneužívající či manipulativní řízení vzdělání však může prostřednictvím útlaču, nerovných příležitostí a výsledků nebo šíření nenávisti a násilí rozpoutat konflikt. EU bude prosazovat program vzdělávání zohledňujícího konflikty³² a vzdělávací politiky založené na faktech, které budou podporovat rovnost a chránit děti a mladé lidi před stigmatizací, nenávisťou propagandou, násilným extremismem a náborů do ozbrojených skupin.

Přístup Komise se soustředí na zřízení bezpečného, chráněného a kvalitního výukového prostředí. K ochraně dětí a mladých lidí jsou nutné osvědčené postupy založené na zásadě „neškodit“. S ohledem na selhání institucionálních a sociálních záruk, k němuž během krizí často dochází, jsou ve fázích přípravy, plánování a provádění a v přechodových fázích opatření zapotřebí systémy na ochranu dětí. Komise uznává a podporuje zásadní roli rodičů a pečovatelských při vzdělávání a ochraně dětí a obecnější roli komunit v těchto oblastech.

Ochrana, jež má v mimořádných a krizových situacích zvláštní význam, by měla tvořit základ vzdělávacích systémů na všech úrovních, s důrazem na nenásilné školní politiky, postupy a praxi, včetně prevence sexuálního násilí a násilí založeného na pohlaví. Budou podporována opatření zaměřená na lepší posuzování a plánování potřeb v oblasti ochrany dětí, jakož i inovativní intervence za účelem řešení zjištěných potřeb.

S cílem posílit odolnost vzdělávacích systémů se pomoc EU rozšíří nad rámec podpory infrastruktury pro zvýšení odolnosti vůči katastrofám³³, aby přispěla ke snižování rizika katastrof a k plánování vzdělávání zohledňujícího krize. Vzdělávací infrastruktura by měla být strukturálně bezpečná a měla by umožňovat bezpečnou a inkluzivní výuku. Podpora infrastruktury v mimořádných a krizových situacích bude zahrnovat řadu možností vyhovujících vnitrostátně sjednaným normám, jako jsou dočasné výukové prostory, renovace poničených škol a jejich výstavba.

³⁰ Tento cíl odpovídá cílům stanoveným v Newyorské deklaraci pro uprchlíky a migranty z roku 2017.

³¹ Akční plán pro rovnost žen a mužů na období 2016–2020, závěry Rady ze dne 26. října 2015, 13201/15.

³² Inter-Agency network on Education in Emergencies (Meziagenturní síť pro vzdělávání v mimořádných situacích). Pokyny ke vzdělávání zohledňujícímu konflikty, 2013.

³³ COM(2014) 216, Rámec pro činnost z Hjógo na období po roce 2015: Řízením rizik k dosažení odolnosti.

Vzdělávání je klíčovou složkou přístupu Komise k odolnosti³⁴, jelikož pomáhá rozvíjet odolnost jednotlivců i společnosti. Vzdelávání je základním prvkem odolnosti jednotlivce, neboť zajišťuje blahobyt pro nové generace, poskytuje ochranu a posiluje společenskou i psychickou spokojenost a kognitivní rozvoj lidí zasažených mimořádnými a krizovými situacemi. Pomoc EU bude prosazovat poskytování psychosociální podpory, jako je podpora pro učitele a další poskytovatele péče, a možnosti předávání a zásahu pro děti a mladé lidi vyžadující specializované služby. Tato opatření by měla být začleněna do stávajících a vnitrostátních mechanismů předávání a zásahu.

V rámci řešení a snah o vymýcení útoků na vzdělávání Komise uznává a podporuje činnost Globální koalice na ochranu vzdělání před útoky a bude podporovat iniciativy, které prosazují a realizují v praxi prohlášení o bezpečných školách³⁵. Školy by měly být bezpečným útočištěm pod ochranou mezinárodního humanitárního práva.

Příklady osvědčených postupů:

EU podporuje projekt „Školy jako mírové zóny“ v Demokratické republice Kongo. Cílem projektu je zajistit ochranu dívek a chlapců ve školách, zamezit přerušení vzdělávání kvůli ozbrojenému konfliktu a zajistit, aby se každé dítě rozvíjelo a dostávalo se mu vzdělání v atmosféře neovlivněné zásahy, násilím a útoky.

V Palestině³⁶ EU podporuje program pro lepší výuku poskytující psychosociální podporu dětem, které kvůli svým zážitkům spojeným s násilím trpí nočními můrami. Spojuje skupinové činnosti organizované učiteli se specializovanými službami pro ty děti, které vyžadují mimořádnou podporu.

EU v rámci podpory vzdělávání vysídlených dětí navracených do svých vesnic ve federálně spravovaných kmenových oblastech Pákistánu spolupracuje s místními orgány a dalšími agenturami na „lepší rekonstrukci“ s dlouhodobějším výhledem. Byly zajištěny bezpečné, chráněné a genderově vstřícné výukové prostory pro 45 000 dětí. Zajištěny byly také mírotvorné činnosti, odborné dovednosti a programy učňovské přípravy pro mladé lidi. Tato opatření jsou součástí desetiletého vzdělávacího plánu místní vlády, jež rozvíjí regionální správa s podporou EU.

Klíčová opatření na podporu a posílení vzdělávání za účelem míru a ochrany:

- prosazovat a provádět zásady a pokyny týkající se vzdělávání zohledňujícího konflikty, například zajistit, aby výuka podporovala respekt k rozmanitosti, toleranci a aktivní, odpovědné občanství, a to prostřednictvím odborné přípravy učitelů, vytváření učebních osnov a profesního rozvoje učitelů;

³⁴ COM(2017) 21 a COM(2011) 637. EU se zavazuje zvýšit podporu kvalitního vzdělání, které mladým lidem zajistí potřebné znalosti a dovednosti, aby se stali aktivními členy rozvíjející se společnosti. Nový Evropský konsensus o rozvoji zavazuje EU a její členské státy, aby uplatňovaly komplexní přístup a aktivně budovaly odolnost jednotlivců, komunit, společnosti i států. To souvisí s prevencí a řešením krizí, snižováním chronické zranitelnosti a budováním soběstačnosti a odolnosti společností a států.

³⁵ Prohlášení o bezpečných školách z roku 2015 poskytuje státům příležitost vyjádřit širokou politickou podporu pro ochranu a pokračování vzdělávání během ozbrojených konfliktů a je pro státy nástrojem, jak podpořit pokyny pro ochranu škol a univerzit před vojenským využitím v době ozbrojeného konfliktu a zavázat se k jejich provádění.

³⁶ Toto označení nemá být vykládáno jako uznání Státu Palestina a nejsou jím dotčeny individuální postoje členských států k této otázce.

- posílit vzdělávací systémy, aby se dokázaly připravit a reagovat na katastrofy, například prostřednictvím komplexního rámce pro bezpečnost škol³⁷;
- podporovat opatření zaměřená na prevenci násilí a reakci na něj, včetně sexuálního násilí a násilí založeného na pohlaví spojeného se školou, a to prostřednictvím posílení rámců na ochranu dětí;
- podporovat inovativní přístupy ke zlepšování osobní odolnosti dětí a mladých lidí postižených mimořádnými situacemi a vleklými krizemi, mimo jiné prostřednictvím opatření, která zahrnují psychosociální podporu a sociální a emoční učení;
- prostřednictvím všech prostředků, jež má EU k dispozici, usilovat o ukončení útoků na vzdělávání a aktivně podporovat iniciativy a projekty, které se snaží chránit vzdělávání před útoky;
- podporovat opatření, jejichž působnost přesahuje rámec škol, a prosazovat širší zapojení komunit a poskytovatelů péče do vzdělávání a ochrany v mimořádných situacích a vleklých krizích.

2.4 Podpora kvalitního vzdělávání za účelem dosažení lepších studijních výsledků

Pomoc EU v oblasti vzdělávání vychází z předpokladu, že vzdělávací systémy by měly být kvalitní, aby dětem a mladým lidem umožnily dosáhnout ve vzdělávání úspěchu³⁸. Závazky EU ohledně příslušných učebních osnov, kvalifikovaných učitelů a ředitelů, vhodných studijních materiálů a dostupnosti odpovídající školní infrastruktury jsou nadále základem pomoci v mimořádných situacích a vleklých krizích³⁹.

V krizových podmínkách, zejména v zemích s nižšími příjmy, je dostupnost kvalifikovaných, odborně vzdělaných učitelů často nedostatečná. Učitelé například nemají jazykové či pedagogické dovednosti, aby dokázali vyhovět potřebám žáků. Oni a další pedagogičtí pracovníci mohli také sami prožít trauma a potřebují podporu. Vysídleným učitelům mohou chybět materiály potřebné k výuce v jejich hostitelské komunitě. EU bude podporovat politiky a opatření s cílem zajistit dostupnost kvalifikovaného učitelského sboru.

EU bude také podporovat zvláštní opatření, jako je například překlenovací podpora a podpora mající za cíl udržet děti ve škole, aby bylo možné řešit problémy, s nimiž se mohou žáci při začleňování do vzdělávacího systému potýkat. Jsou zapotřebí individuální opatření pro každou úroveň vzdělání, založená na věku, pohlaví a dosaženém vzdělání žáků. To může zahrnovat neformální či alternativní formy vzdělávání při zohlednění různých potřeb na jednotlivých úrovních vzdělání.

Začleňování nuceně vysídlených dětí a mladých lidí do vnitrostátních vzdělávacích systémů vyžaduje zachování základních vazeb mezi jazykem, identitou a kulturou. Odborné poznatky EU v oblasti jazykových politik, jež se projevují v praxi po celé EU, budou uplatněny prostřednictvím politického dialogu a pomoci. To podpoří prosazování progresivních jazykových politik založených na faktech ve vztahu k používání mateřského jazyka a dalších jazyků.

Vzhledem k čím dál vleklejší povaze vysídlení a ke skutečnosti, že vysídlení lidé pravděpodobně zažijí vysídlení opakovaně, je třeba zlepšit mobilitu a akreditaci v rámci

³⁷ Úřad Organizace spojených národů pro snižování rizika katastrof (UNISDR) a Globální aliance pro snižování rizika katastrof a pro odolnost ve vzdělávacím sektoru (2017), „Comprehensive School Safety Framework“ (Všeobecný rámec pro bezpečnost škol).

³⁸ COM(2002) 116, Sdělení o vzdělávání a odborné přípravě v souvislosti se snižováním chudoby v rozvojových zemích.

³⁹ Tamtéž.

vzdělávacích systémů i mezi nimi⁴⁰. Chybějící materiály by neměly představovat překážku včasného přístupu ke vzdělání po příchodu vysídlených dětí a mladých lidí a také je třeba vypracovat protokoly, které zajistí, aby bylo právo na vzdělání nadřazeno jakémukoli systému akreditace. Zejména by neměl být odpírán přístup k základnímu vzdělání na základě zkoušek⁴¹. Spíše by se měly používat vhodné mechanismy posuzování, aby se zjistilo, jakým způsobem lze přístup a podporu zlepšit, a byly získány informace pro tvorbu politik. Stejně tak musí mít všichni mladí lidé přístup ke zkouškám a musí mít možnost získat osvědčení o vzdělání, které je obvykle nutností pro další vzdělávání a zaměstnání.

EU se zavázala k inkluzivnímu a rovnému kvalitnímu základnímu a středoškolskému vzdělávání a chápe, že základní dovednosti, jako je základní znalost čtení, psaní a počítání, tvoří nezbytné stavební kameny pro další vzdělávání⁴².

EU rovněž uznává význam technického a odborného vzdělávání a přípravy a vysokoškolského vzdělávání ve vztahu k trhu práce⁴³. Rozvoj dovedností a vzdělávání za účelem profesního začlenění během krizí musí zohledňovat hospodářský a společenský nátlak vyvíjený na žáky, například v podobě dětské práce, omezení pohybu a genderových norem. Závazky EU v oblasti rozvoje dovedností a podpory zaměstnatelnosti, důstojné práce a živobytí kladou důraz na potřebu zajistit rovné příležitosti pro mladé ženy i muže a další znevýhodněné skupiny.

EU bude nadále podporovat specializovaný výzkum a partnerství ve vzdělávání s cílem posílit znalostní základnu tohoto odvětví. V této souvislosti by se mělo usilovat o součinnost s rámcovým programem EU pro výzkum a inovace s cílem účinně řešit problémy spojené se vzděláváním v mimořádných a krizových situacích v rámci vnější činnosti EU.

Příklady osvědčených postupů:

V Iráku EU podporuje reformu systému technického vzdělávání a odborné přípravy, aby se zvýšila jeho konkurenceschopnost a relevantnost v souladu s mezinárodními normami.

V roce 2018 EU zahájila iniciativu „Budování odolnosti: vzdělávací příležitosti v nestabilních a krizí postižených prostředích“. Tato iniciativa kombinuje výzkum a mnohonárodní programy v sedmi afrických zemích s finančními prostředky ve výši přibližně 20 milionů EUR na období čtyř let.

V Keni EU podpořila programy odborné přípravy pro somálské uprchlíky, aby se mohli stát akreditovanými učiteli v uprchlickém táboře Kakuma. Učitelé používali informační technologie, aby se mohli zúčastnit odborné přípravy prostřednictvím dálkového studia.

Klíčová opatření ke zlepšení kvality vzdělávání:

- podporovat iniciativy, které umožňují certifikaci, mobilitu, akreditaci, uznávání a přesuny vysídlených dětí a mladých lidí mezi vzdělávacími systémy, a opatření zajišťující vstup dětí do vzdělávání a jejich udržení v něm prostřednictvím různých formálních a neformálních způsobů vzdělávání;

⁴⁰ Výuku by bylo možné realizovat v souladu s akčním plánem Evropské komise pro integraci státních příslušníků třetích zemí, v němž Komise jako prioritu stanovila podporu včasného posuzování, dokumentace a uznávání dovedností a akademických a profesních kvalifikací.

⁴¹ To se týká veškerých testů či zkoušek, které mají pro účastníky vzdělávání nějaké důsledky, jako jsou například přijímací zkoušky.

⁴² COM(2002) 116, Sdělení o vzdělávání a odborné přípravě v souvislosti se snižováním chudoby v rozvojových zemích.

⁴³ Tamtéž.

- prosazovat a podporovat reformu vzdělávacích systémů, zejména reformu učebních osnov, s cílem přizpůsobit je měnícím se potřebám v mimořádných situacích a vleklých krizích, například skrze rozšíření a posílení učitelského sboru, aby dokázal plnit potřeby žáků v mimořádných a krizových situacích, a zavedení programů intenzivního učení pro děti, které zameškaly několik let vzdělání;
- podporovat opatření, která využívají informační technologie a otevřené vzdělávací zdroje, s cílem umožnit přístup k digitálnímu učení a virtuální výměně a dalším inovacím;
- podporovat technické vzdělávání a odbornou přípravu související s dovednostmi a zajištěním živobytí, s důrazem na zvláštní potřeby mladých žen a mužů začleněné do praktické výuky a důležité pro příležitosti k zajištění živobytí;
- podporovat mechanismy ke sdílení, aktualizaci a uplatňování mezinárodních norem⁴⁴ týkajících se vzdělávání v mimořádných a krizových situacích.

3. ZÁVĚR

Zvyšující se pozornost věnovaná vzdělávání v mimořádných a krizových situacích mimo EU v posledních letech odráží znepokojivý a stále rostoucí rozsah potřeb a problémů, kterými je třeba se zabývat. Toto sdělení poskytuje ucelený a účinný politický rámec zaměřený na to, jakými způsoby může EU tuto agendu prosazovat a využít přitom své vedoucí úlohy v této oblasti politiky. Toto úsilí podporují příklady dětí a mladých lidí, kteří překonávají obtíže při cestě za vzděláním.

Komise s podporou Evropské služby pro vnější činnost (ESVČ), včetně delegací EU, bude aktivně podněcovat členské státy, další země, mezinárodní organizace i subjekty veřejného a soukromého sektoru, k prosazování a podpoře účinnější a účelnější spolupráce a koordinace za účelem rychlejší, předvídatelnější a udržitelnější podpory vzdělávání v mimořádných situacích a vleklých krizích. V této souvislosti budou služby Komise a ESVČ rovněž prosazovat plnění cílů obsažených v novém Evropském konsensu o rozvoji a ve sdělení nazvaném „Důstojný život“. Úloha členských států je v tomto ohledu klíčová.

Komise vyzývá Evropský parlament, aby vzal na vědomí strategické směry uvedené v tomto sdělení, a Radu, aby je schválila ve svých závěrech.

⁴⁴ Například „Minimum Standards for Education: Preparedness, Response, Recovery (Minimální normy pro vzdělávání: připravenost, reakce, obnova)“, které vypracovala Meziagenturní síť pro vzdělávání v mimořádných situacích, 2010.